

ИСТОРИЈА СРБИСТИКЕ НА ФИЛОЗОФСКОМ ФАКУЛТЕТУ У НИШУ КРОЗ ИСТОРИЈУ ЊЕНИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Од 1987. године на Филозофском факултету у Нишу постоји студијска група за националну филологију. Током своје релативно кратке историје више пута је мењала име, пратећи друштвене токове. Овај преглед представља кратак историјски осврт на научни рад Групе, а он се одвија на најмање два колосека – публикавање зборника радова и организовање научних скупова. Радећи на оба колосека, наставници и сарадници ове групе настојали су да оставе траг о свом раду и свом постојању.

Зборници радова Департамента за српски језик

Издавачка делатност Студијске групе за српски језик и књижевност отпочела је изласком првог зборника радова. Зборници су временом променили име у годишњак, те тај детаљ – промена имена, уједно бива један вид историје ове студијске групе, будући да је и она од свог настанка више пута била приморана да промени име.

Насловљен као *Зборник радова Филозофског факултета у Нишу, Српскохрватски језик и југословенске књижевности*, први зборник радова штампан је 1990. године и у њему је публиковано тринаест радова. Поред наставника и сарадника Групе, било је аутора са стране, а међу њима и три академика (Михајло Пантић, Павле Ивић и Асим Пецо). На странама овог првог зборника своје радове штампали су и најмлађи сарадници ове групе, међу којима и Иван Негришорац, тј. садашњи председник Матице српске Драган Станић.

Под насловом *Зборник радова Филозофског факултета у Нишу, серија Српски језик и књижевност 1991–1992*. године изашао је други по реду зборник, означен као двоброј, тј. свеска 2–3, са петнаест прилога. Трећа књига објављена је на десетогодишњицу групе 1996. године као двоброј 4–5, и садржи прилоге деветнаест аутора. На почетку књиге налази се прилог посвећен сећању на преминулог колегу др Михаила Игњатовића. Свеска број шест штампана је 1998. У њој се налази биобиблиографска белешка посвећена колеги др Радославу Раденковићу поводом одласка у пензију. На крају зборника су и белешке у виду *in memoriam*-а посвећене преминулим колегама др Вилотију Вукадиновићу и др Петру Ђукановићу.

Под новим именом *Годишњак за српски језик и књижевност 2003*. излази седми број зборника. Посвећен је двојници колега – др

Миљку Јовановићу и др Станиши Величковићу, поводом њиховог одласка у пензију, те се у зборнику, између осталог, налазе њихове библиографије. Осми број штампан је 2006, на двадесетогодишњицу студијске групе и посвећен је др Недељку Богдановићу поводом одласка у пензију. У зборнику се, осим библиографије проф. Богдановића, налазе радови тридесет и четири аутора и три приказа. Следећи број штампан је 2009. и посвећен је преминулом колеги др Радосаву Ђуровићу. У њему је штампана библиографија Р. Ђуровића, као и два опроштајна писма колега Милоша Ковачевића и Недељка Богдановића. Зборник садржи још и четрдесет прилога. Десети број публикован је 2010. године и посвећен је др Мирољубу Стојановићу, поводом одласка у пензију. На почетку је, сада већ традиционално, биографија и библиографија проф. М. Стојановића, а следи још четрдесет и један прилог. Следећи број из 2011. године посвећен је др Слободану Марјановићу поводом одласка у пензију. У њему се налази двадесет пет радова и библиографски подаци проф. Марјановића на почетку. Под насловом *Годишњак за српски језик 2012. године* штампан је зборник број дванаест. Он садржи петнаест радова и три приказа. Измењени назив сведочанство је о раздвајању Студијске групе на два департмана – Департман за српски језик, чије гласило остаје овај Годишњак и Департман за српску и компаративну књижевност, који 2009. покрене свој часопис *Philologia Mediana*, чији је шести број објављен 2014. године.

У овом тренутку у штампи су два броја *Годишњака за српски језик* – број тринаест за 2013. и број четрнаест за 2014. годину. Први је посвећен др Слободану Реметићу, а други др Љубисаву Ћирићу, поводом њиховог одласка у пензију.

*Тематски зборници Филозофског факултета у Нишу и
Универзитета у Великом Трнову*

Дугогодишња плодотворна и разноврсна сарадња Филозофског факултета Универзитета у Нишу и Универзитета у Великом Трнову писани траг оставља у публикавању заједничких тематских зборника. Први такав зборник под насловом *Трапезата в културата на българи и сърби / Трпеза у култури Бугара и Срба* штампан је 2004. године у Великом Трнову. Зборник садржи осамнаест радова колега из Ниша и В. Трнова. Други број посвећен је комици и носи наслов *Комично у култури Срба и Бугара / Комичното в културата на сърби и българи* и штампан је 2005. године у Нишу. У зборнику се налази петнаест радова.

Зборници се наизменично штампају у Нишу и Великом Трнову и до сада је штампано десет таквих зборника.

Тема трећег броја је *Свое и чуждо в културата на българи и сърби / Своје и туђе у култури Бугара и Срба*. Зборник је са дванаест радова и штампан је 2006. године. Наслов четвртог зборника је *Еротско у култури Срба и Бугара / Еротичното в културата на сърби и българи*. Штампан је 2007. и садржи четрнаест радова. У В. Трнову је 2008. штампан зборник *Играта в културата на българи и сърби /*

Игра у култури Бугара и Срба. У њему се налази шеснаест радова. *Тело и одело у култури Срба и Бугара / Тяло и дрехи в културата на сърби и българи* тема је зборника из 2010. године са двадесет радова. Седми зборник по реду носи наслов *Селото и градът в културата на българи и сърби / Село и град у култури Бугара и Срба* и штампан је 2011.

Зборник *Име у култури Срба и Бугара / Името в културата на сърби и българи* штампан је 2012. године. Двадесет и седам прилога колега из Трнова и Ниша нашло је своје место у овој књизи. Следеће 2013. године тема зборника са двадест и два рада је *Време и просторство в културата на българи и сърби / Време и простор у култури Бугара и Срба*. Најновији у низу је јубиларни, десети зборник *Стварност и фикција у култури Срба и Бугара / Реалност и фикция в културата на сърби и българи* са двадесет и четири рада.

Радови у овим тематским међународним зборницима штампају се на бугарском и српском језику и имају заједничку (међународну) редакцију.

Едиција лексиколошка проучавања

Едиција *Лексиколошка проучавања* отпочиње 1996. године, доносећи у том првом броју библиографију под насловом *Призренско-тимочки говори*, чији су аутори Недељко Богдановић, Вилотије Вукадиновић и Јордана Марковић. До 2009. године изашло је осам књига. У другој књизи (1996) штампани су *Топоними зоонимског порекла* Вилотија Вукадиновића. Трећа књига, штампана исте године, представља зборник радова из филолингвистике у којем се налази седам радова (*Прилози из филолингвистике I*). Четврта књига из 1997. доноси рад Јордане Марковић *Јужноморавска повртарска лексика*. Пета књига представља *Прилоге из филолингвистике II*, објављена је 1998, а доноси радове саопштене на VI симпозијуму о флори југоисточне Србије, који је одржан 1997. године у Зајечару. И шеста књига је зборник радова из филолингвистике, насловљен као *Прилози из филолингвистике III*. Објављена је 2000. године. *Прилози из филолингвистике IV* штампани су 2004. године, а *Прилози из филолингвистике V* 2009. У овим зборницима радова из филолингвистике налази се бројна грађа, чиме је део лексичког блага, пре свега са простора југоисточне Србије, остао трајно забележен.

Зборници Дијалектолошка истраживања I и II

Ови зборници настали су као резултат рада на пројекту *Дијалектолошка истраживања српског језичког простора*, којим је руководио проф. др Слободан Реметић. Године 2006. појављује се зборник *Дијалектолошка истраживања I*, који је приредио проф. др Љубисав Ћирић. На 110 страна он доноси шест занимљивих текстова из области дијалектологије, лексикологије, лексикографије и етимологије. Зборник *Дијалектолошка истраживања II* приредила је Надежда Јовић и он је издат уз двадесетогодишњицу рада Студијске групе. Доноси

осам радова из дијалектологије, лексикографије и лексикологије. Оба зборника обрађују грађу претежно са територије југоисточне Србије.

Издаваштво студентских радова

Како би се и студентима пружио шанса да публикују своје радове, 1993. године штампан је Алманах студената Студијске групе за српски језик и књижевност под насловом *Срицање узлета*. У периоду од 1993. до 2000. године штампано је пет бројева овог алманаха. Часопис је требало да послужи за афирмацију студентског литерарног стваралаштва и доносио је поезију, прозу и преводилачке радове.

Библиотека дипломских и семинарских радова покренута је 1998. године. У оквиру ове едиције штампано је тринаест најбољих семинарских и дипломских радова студената Студијске групе за српски језик и књижевност. Штампани су у три кола – у првом и другом је по пет радова, а у трећем колу штампана су три рада.

Филозофски факултет у Нишу и Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу покренули су 2010. године зборник радова младих истраживача из области науке о језику (*Радови, Зборници – мала серија*). Први зборник штампан је у сарадњи са Западним универзитетом у Темишвару и садржи радове младих истраживача из Ниша и Темишвара. Други је штампан 2011. године у сарадњи са Универзитетом у Великом Трнову и Универзитетом у Софији. У њему се налазе радови младих из Србије и Бугарске. Трећа књига публикована је 2012. године и резултат је сарадње Универзитета у Нишу и Западног универзитета у Темишвару. Зборници радова из ове серије доприносе афирмацији младих истраживача и учвршћивању веза између подмлатка нишког универзитета и универзитета суседних земаља – Румуније и Бугарске.

Научни скупови

Од свог оснивања Студијска група за српски језик и југословенске књижевности, касније Департман за српски језик и књижевност, а данас Департман за српски језик и Департман за српску и компаративну књижевност – организује и бива суорганизатор преко 40 научних скупова, округлих столова и научних трибина, што је пропраћено издавањем зборника радова. Они су били прилика да се виде и саслушају признати домаћи и страни научници из одређених научних области, али и да се у науци опробају и потврде млади, неафирмисани истраживачи. Почело се са организовањем скупова из области науке о језику, али су књижевни скупови били редовније организовани.

Рад на организацији научних скупова један је од видова делатности на којима се непрекидно од отварања Групе за српски језик и књижевност радило. Долазак будуће групе најављен је 1987. године научним скупом *Друштвене промене и народно стваралаштво*. Скуп је организован поводом двестогодишњице рођења Вука Караџића. У раду тога скупа, поред стручњака са других студијских група, учест-

вовали су и будући наставници ове Групе. Зборник радова објављен је 1988. године, има 146 страна, а садржи радове 21 аутора, од којих је један из Македоније.

Скупови из области науке о језику

Из области науке о језику организовано је неколико скупова. Научни скуп *Језичка култура нишке средине и правци њеног даљег развоја* одржан је јуна 1990, с тим што је зборник објављен годину дана касније и доноси 16 реферата на 87 страна. Следећи научни скуп *Говори призренско-тимочке области и суседних дијалеката* организован је 1992. године. Обиман зборник, објављен 1994. године, на 492 стране садржи 35 реферата, а међу ауторима је петоро странаца из Македоније, Пољске, Русије и Француске.

Пионирски подухват представља организација скупа *Опсцена лексика*. Одржан је 1994. године, а зборник радова са тог скупа објављен је 1998. на 160 страна, са 11 радова. Дотле табуисана лексика после овог скупа добила је бројне прилоге у виду обимних књига посвећених овој проблематици.

Научни скуп посвећен проблему дијалекатске лексике под називом *Путеви и донети дијалекатске лексикографије* одржан је 2013. године, са задатком да помогне будућим истраживачима дијалекатске лексике. Скуп је био међународног карактера, тј. учесници тога скупа били су са свих универзитета у земљи, али и из иностранства. Зборник је објављен 2014. године и садржи 37 реферата на 420 страна.

Исте године (2013) Департман за српски језик био је и организатор међународног научног скупа под називом SinFonJA, на коме је учествовало више стручњака из земље и иностранства.

Будући да из финансијских и организационих разлога често није било могуће организовати скупове, рад је организован и кроз издавање монографија у оквиру потпројекта *Лексиколошка истраживања југоисточне Србије*. На симпозијумима посвећеним флори југоисточне Србије Група је организовала рад лингвистичке секције, а реферати су објављивани у зборницима *Прилози из филолингвистике (I–V)*, које је уредила проф. др Јордана Марковић. Њихов велики значај, осим у богатству грађе коју су доносили, био је и у неговању научног подмлатка, па су у овим зборницима своје прве радове објавили многи млади сарадници Групе.

Скупови из области науке о књижевности

Бројни научни скупови посвећени су књижевности. Први такав скуп под називом *Књижевност и историја*, одржан је 1993. године, са намером да буде бијенална манифестација. Временом је, уз учешће научника из разних земаља (Русија, Украјина, Белорусија, Грчка, Бугарска, Македонија) прерастао националне оквире. Закључно са 2008. годином одржано је десет скупова, који су после другог, осим ове шире, имали и ужу тему: *Жртвовање и саможртвовање у књижев-*

ности, *Историјски роман код Словена, Историја у романтичарској поеми код Словена, Транспозиција историјских догађаја и личности у приповеци код Словена, Транспозиција историјских догађаја и личности у трагедији код Словена*. Ужа тема, значајно ограничена тематски, периодизацијски или жанровски, требало је да омогући концентрацију научног интересовања и дубину захвата у проблем. Организатори се опредељују за књижевности словенског културног круга. Зборници су тако постали монографије о одређеном проблему, који је осветљаван са различитих полазишних тачака, различитим методологијама. Од 2006. године скупови се одржавају сваке године, поставши део програма Основних истраживања за пројектни период 2006–2010. Теме научних скупова су следеће: *Транспозиција историјских догађаја у епској песми, спеву и епу* (2006), *Идеализација и митологизација историје у књижевности* (2007), *Србија у књижевности о Првом светском рату* (2008). Једанаести скуп био је посвећен *Србији у књижевности о Другом светском рату*, али зборник са овог скупа није објављен. Касније је скуп променио име у *Други о Србима – Срби о другима*. Одржан је један скуп под тим називом 2009. године, а зборник са тога скупа, под истоименим називом, штампан је 2012. године.

У ред књижевних конференција спадају научна окупљања под заједничким називом *Ново читање старих српских писаца*, што касније прераста у пројекат *Књижевни живот на југу и југоистоку Србије у XIX и XX веку* и реализује се у организацији Центра за научна истраживања САНУ, Универзитета у Нишу и Студијске групе за српски језик и књижевност. Циљ је био да се модерним приступом писцима и критичким делима о њима уочи њихова нова етичка, социјална и естетска функција у нашем времену.

Први такав скуп посвећен Стевану Сремцу – *Књижевно дело Стевана Сремца – ново читање*, одржан је 1996. године, а радио је у два сектора – књижевној и језичкој, те су 1997. године издата два зборника радова. *Књижевно дело Радоја Домановића* наслов је зборника објављеног 1999. У њему су публиковани радови са истоименог скупа, одржаног 1998. године, поводом деведесет година од смрти овог великог српског сатиричара. Следе скупови: *Велимир Живојиновић Massuka – живот и дело* (скуп одржан 2003. године поводом сто двадесет година од рођења, зборник објављен 2004. године) и *Јелена Димитријевић – живот и дело* (скуп одржан 2004, зборник објављен 2006. године).

Карактер округлог стола имала су окупљања: *Велимир Рајић – живот и дело* (расправа одржана у Алексинцу 1999. године, зборник објављен 2000. године); *Јаша Продановић – живот и дело* (Пирот, 2000. године, зборник објављен 2003. године); *Сава Пенчић – живот и дело* (расправа одржана 2004, зборник објављен 2005. године).

У оквиру активности на поменутом пројекту 2006. године одржан је научни скуп *Лисци у Нишу и о Нишу*. Зборник је објављен 2008. године.

Група је била суорганизатор и домаћин *XV Конгреса славистичких друштава Југославије* 2001. године.

Депарتمان је заједно са осталим департаментима Факултета организатор научног скупа НИСУН, који се почев од 2011. године редовно

организује на Филозофском факултету у Нишу.

Најновији међународни научни скуп *Дијалекти српскога језика: истраживања, настава, књижевност*, чији су суорганизатори били Департман за српски језик и Департман за српску и компаративну књижевност, организован је почетком 2014. године у Лесковцу, уз учешће бројних научника из иностранства.

Поводом двадесетогодишњице од оснивања Студијске групе за српскохрватски језик и југословенске књижевности, у издању Огранка Вукове задужбине у Нишу, трудом приређивача мр Милунке Митић и проф. др Јордане Марковић, 2008. године објављен је зборник прилога и приказа *20 година књиге*. У њему је дат преглед издавачког рада Групе (тада већ Департмана), као и њених настојања да се промовише наука кроз организовање научних скупова. Посебно је наглашена сарадња са Филолошким факултетом Великотрновског универзитета, будући да је у години јубилеја био у припреми пети заједнички зборник. Такође, нису заобиђене ни библиотеке студентских радова и студентски алманах *Срицање узлета*. Дакле, зборник *20 година књиге* био је најпотпунији преглед научне и издавачке делатности Групе до тог периода.

Овај чланак је кратко подсећање на научне скупове и зборнике радова који су резултат рада нишке студијске групе за националну филологију од њеног настанка 1987. до овог тренутка. Бројни радови колега са ове групе, штампани у виду засебних монографија, у издању Филозофског факултета у Нишу или код других издавача, нису ушли у овај кратак преглед.

